

УДК 81'373.7'371

ПРО ДЕЯКІ ПАРАДОКСИ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Іван ТЕПЛЯКОВ

*Львівський національний університет імені Івана Франка
бул. Університетська, 1, Львів, 79000
Кафедра слов'янської філології*

У статті розглядаються парадокси фразеології, пов'язані зі структурно-семантичними особливостями її одиниць на рівні мовної системи (принцип визначення значення за сигніфікатом) та на рівні мовленнєвого функціонування (принцип визначення значення за денотатом).

Ключові слова: визначення значення за сигніфікатом та денотатом, двостороннє трактування семантики фразеологізму, парадокс.

Фразеологія як наука вивчає усталені звороти мови – фразеологізми, які, на відміну від вільних словосполучень, не творяться щораз у мовленні, а використовуються як готові одиниці. Саме відтворюваність у готовому вигляді і надслівність, або нарізнооформленість, як визначальні категоріальні ознаки фразеологізму однозначно сприймаються дослідниками, здебільшого не викликаючи у них будь-яких застережень. І все ж ознаки характеризують лише один аспект фразеологізму, а саме – його формально-граматичну структуру.

Другий – смисловий – аспект фразеологізму визначається рядом ознак, передовсім його семантичною цілісністю, яка є результатом переосмислення вільного словосполучення. Нарізнооформленість, розчленованість граматичної форми, з одного боку, і семантична цілісність – з другого, одночасно становлять і головне протиріччя фразеологізму як специфічної одиниці мови. Зазначене протиріччя, а також ряд інших¹, так чи інакше пов'язаних з ним, є причиною існування у фразеології численних парадоксів – суджень, які не узгоджуються з загальноприйнятими науковими положеннями.

Уже в самій природі фразеологізму, в його становленні і функціонуванні закладене протиріччя, що відбиває різні етапи діалектичного пізнання дійсності: від конкретного до абстрактного і від абстрактного до конкретного. Прототипом фразеологізму найчастіше є вільне словосполучення, лексеми якого мають конкретні (вже усвідомлені) значення. У процесі метафоричного переосмислення, яке може бути визначене як “семантичне перетворення буквального значення мовленнєвого або мовного прототипу фразеологізму, що створює фразеологічну абстракцію”², виникає якісно нове фразеологічне значення. Як-

що перша ланка пізнавального ланцюга “конкретне – абстрактне” пов'язана з процесом формування значення фразеологічної одиниці (далі – ФО), з її системою, то друга – “абс-

¹ Мокиєнко В.М. Протиріччя фразеології і її динаміка. Автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Ленінград, 1976. 32 с.

² Кунин А.В. Фразеологізація і джерела фразеологічних одиниць // Словообразование и фразеологизация: докл. тез. науч. конф. Москва, 1979. С.146–147.

трактне–конкретне” – з процесом її функціонування. Мова по-різному реагує на ці рівні пізнання, моделюючи відповідним чином у своєму значенні суперечність самої реальності, що створює можливість двобічного підходу до трактування семантичної сутності ФО.

Розрізнення двох ланцюгів у пізнанні важливе для розуміння природи фразеологізму, який поєднує в собі одночасно два значення – етимологічне й актуальне. Ця “поєднуваність діахронічної (внутрішня форма) і синхронічної (фразеологічне значення) характеристик створює особливу ускладненість семантики ФО, робить її експресивною одиницею”³.

Ускладненість семантики ФО проявляється в тому, що актуальне значення виступає якби на фоні етимологічного⁴, яке, в свою чергу, обумовлює її смислову сутність. Єдність етимологічного й актуального (фразеологічного) в семантиці ФО становить єдність абстрактного і конкретного. Таким чином, у фразеології набуває мовного вираження пізнання конкретного через абстракцію в людському мисленні. Однак фразеологізм абстрактний лише в діахронії. У мовному статусі нарізно оформленої одиниці він функціонує у конкретному тексті і (через усвідомлену абстракцію) відбиває якісно новий ступінь у пізнанні дійсності.

У процесі семантичного переосмислення вільного словосполучення формується образ (внутрішня форма), тобто та ланка, яка пов’язує фразеологізм і його прототип. Образ, що лежить в основі фразеологізму, як і сам фразеологізм, суперечливий: з одного боку, він становить узагальнення, абстракцію, тип, відхід від уже пізнаного, конкретного, а з другого – створює наочно-чуттєве уявлення про будь-яке явище або предмет, дає про них додаткову інформацію, тобто, наближає до конкретного. Образ діалектично поєднує в собі загальне і конкретне.

У складі фразеологізму слова-компоненти деактуалізуються, тобто, різною мірою втрачають своє номінативне значення і предметну спрямованість. Часткова або (рідше) повна втрата лексико-семантичної самостійності слова при його входженні до складу фразеологізму дала привід вважати його не словом, а компонентом звороту. Точка зору про “несловесний” характер слова домінувала у вітчизняному мовознавстві в 50–60-х роках минулого століття. Найвідомішими її представниками були російські вчені О.Молотков і В.Жуков, які вважали фразеологізмом вираз, що складається не “зі слів, а з компонентів, що втратили ознаки слова”⁵.

У ході подальшого дослідження фразеології сформувався новий, протилежний погляд на роль слова у становленні фразеологічної семантики. Зокрема, прихильник ідеї словесного характеру компонентів фразеологізму провідний словацький мовознавець Йозеф Мланчек⁶, як і багато інших дослідників, вважає, що слово навіть у складі фразеологізму тією чи іншою мірою зберігає своє автономне значення.

На нашу думку, термін “компонент” як назва складової фразеологізму був актуальним на початковому (семасіологічному) етапі становлення фразеології як самостійної науки через безпосередній зв’язок з десемантизацією слів вільного словосполучення. Наприклад – лексичні (прямі) і не співвідносні з ними фразеологічні (переносні) значення висловів, що сформувалися на базі перших: *давати горобцям дулі* – “байдикувати, нічого не робити, ходити без діла”, *давати дрозда* – “дуже ляяти, сварити когось”, *глек розбити з кимось* – “посваритися”, *ловити рибу у каламутній воді* – “використовуючи чиїсь труднощі, мати особисті вигоди” тощо.

Актуальність та обґрунтованість вживання терміна “компонент” зумовлювалися також так званим вузьким трактуванням фразеології, до складу якої дослідники відносили лише власне фразеологізми, тобто, за визначенням В.Виноградова, фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення.

³ Мокієнко В.М. Противоречия фразеологии и ее динамика. С.27.

⁴ Див. детальніше: Жуков В.П. Семантика фразеологических оборотов. Москва, 1978. С.18.

⁵ Молотков А.И. Основы фразеологии русского языка. Ленинград, 1977. С.26; див. також: Жуков В.П. Семантика фразеологических оборотов. С.70.

⁶ Mláček Jozef. Ako sa uplatňuje slovo vo frazeológii // Štúdie a state o frazeológii. Ružomberok, 2007. S.73–97.

Як показали подальші дослідження, з десемантизацією слів вільного словосполучення пов'язаний лише перший етап життя фразеологізму, а саме – його народження. Парадоксальним виглядає те, що одночасно з десемантизацією лексичного складу фразеологізму відбувається протилежний процес – процес збагачення загальної фразеологічної семантики, характерний для етапу функціонування новоутвореного звороту. Пояснюється це тим, що у процесі фразеотворення, пов'язаного з переосмисленням вільного словосполучення, відбувається семантичний перерозподіл кореляції, яка склалася між аспектами всіх його значень. Він проявляється у зміні співвідношення між змістом і обсягом вираженого поняття. Тут, на нашу думку, доцільно розмежовувати два аспекти даного співвідношення. Перший аспект – це співвідношення між змістом і обсягом поняття, вираженого ФО, стосовно її прототипу (першого денотату), другий – це співвідношення між змістом і обсягом поняття, вираженого ФО, щодо нового позначуваного (другого денотату). Двосторонній підхід до розгляду даної проблеми забезпечує глибше розуміння процесу становлення та функціонування фразеологізму, відображає його складний і суперечливий характер. Суперечливість і водночас, парадоксальність характеру фразеологічної семантики полягають у тому, що вона одночасно є і “спрощенням” (абстрагуванням в діахронії), і “прирошенням” (конкретизацією в синхронії) смислу. Стосовно свого прототипу (вільного словосполучення) фразеологізм звужує зміст і розширює обсяг поняття за рахунок приглушення семантичної самостійності компонентів ФО, внаслідок чого збільшується можливість застосування її до ширшого класу предметів. Щодо нового денотату пропорції зворотні: відбувається розширення змісту і звуження обсягу поняття, тобто, появляється додаткова інформація про означуваний предмет або явище. Таким чином, необхідно зважати на те, що характер співвідношення обсягу і змісту в понятті, вираженому фразеологізмом, відносний. Семантичне збагачення, яке відбувається в процесі фразеологізації, а саме виникнення нових смислових відтінків, дає змогу фразеологізмові функціонувати в мові нарівні з іншими лексичними одиницями, у тому числі йому синонімічними. Так, для позначення неозначено великої множини у чеській мові⁷ нами виявлено майже 250 ФО, синонімічних зі словом *багато*, що універсально виражає це поняття. Логічно виникає питання, для чого мові стільки одиниць на позначення одного поняття при її тенденції до економії мовних засобів? Така “щедрість” мови може видатися парадоксальною, але лише на перший погляд. Фразеологізм як найбільш яскравий прояв асиметричного дуалізму мовного знака – не “розкіш”, не “надмірність” мови, а не обхідність, зумовлена “особливістю плану змісту – його невичерпністю”⁸.

Одним із парадоксів фразеології є можливість подвійного трактування цінності її семантики, яке базується на об'єктивній можливості встановлення значення фразеологізму як за його сигніфікатом, так і за денотатом та певній протиставленості цих значень.

У системі мови, на рівні визначення значення за сигніфікатом, смислова структура ФО представлена відношенням знака до сигніфіката (поняття), у зв'язку з чим вона характеризується розпливчастістю, дифузністю, більшим ступенем узагальненості і віддаленості від дійсності. Сигніфікативний аспект вказує на співвіднесеність ФО з поняттям, що нею передається, визначає її основне, логічне значення. На основі сигніфікативних відношень формується поняттєвий зміст ФО, який зазвичай фіксується у тлумачних словниках. Переходячи від мови до мовлення, ми змінюємо знак одного типу на знак іншої структури⁹. У мовленні, на рівні визначення значення за денотатом, смислова структура ФО вже представлена відношенням знака системи мови до денотата

⁷ Див. *Тепляков И.М.* Фразеологические средства выражения понятия неопределенно-большого множества в современном чешском языке. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ленинград., 1983.

⁸ *Гак В.Г.* Фразеологические единицы в свете асимметрии языкового знака // Труды Самарканд. ун-та им. А.Навои. Новая серия. Вып.277: Вопр. фразеологии. Т.7. Самарканд, 1976. С.7.

⁹ *Гак В.* Язык и речь в двуязычных словарях // Slovo a slovník. Bratislava, 1973. S.93–102.

(предмету або ситуації). Через це вона змушена чуйно реагувати на різні прагматичні елементи висловлювання, тип контексту, умови комунікації, у зв'язку з чим набуває вищого ступеня конкретності, наближення до реальності.

Двосторонній підхід до трактування семантичної вартості ФО має, на нашу думку, принципове значення для розв'язання проблеми співвідношення фразеологізму і слова. Вважаємо, що про семантичну еквівалентність цих одиниць можна говорити на рівні визначення значення за сигніфікатом, тобто при системному підході до значення. На рівні ж визначення значення за денотатом, тобто при функціональному підході до значення, йдеться лише про співвіднесеність значень цих одиниць. Отже, парадоксальність ситуації полягає в тому, що семантика ФО і слова може бути одночасно й еквівалентною (якщо розглядати її на рівні сигніфіката – поняття), і співвідною (якщо розглядати її на рівні денотата – предмета або ситуації).

Так, українські фразеологізми *брати на пушку когось*, *обводити навколо пальця когось*, *водити за ніс когось*, *пошити в дурні когось*, *ввести в оману когось*, *замилювати очі комусь*, *забивати баки комусь*, *замовляти зуби комусь*, *залишити в дурнях когось* і под. на рівні сигніфіката виступають як еквіваленти до лексеми *шукати*, оскільки всі вони виражають загальне поняття “обманути”. Але на рівні денотата значення цих фразеологізмів у зіставленні зі значенням згаданої лексеми будуть лише співвідносними, оскільки кожен з них має додатковий відтінок значення¹⁰. Так, ФО *брати на пушку когось* не тільки означає “ошукувати”, а й містить додатковий відтінок до смислу “обманюючи, хитруючи, діючи нечесно, домагатися чого-небудь”; ФО *обвести навколо пальця когось* – “спритно обдурити, перехитрити кого-небудь”; ФО *водити за ніс когось* – “обдурювати кого небудь, не виконуючи обіцяного або приховуючи щось”; ФО *пошити в дурні когось* – “обманом поставити кого-небудь у незручне становище”; ФО *ввести в оману когось* – “неправильно поінформувати”; ФО *замилювати очі комусь* – “обдурювати, хитрувати, приховувати хиби, недоліки”; ФО *забивати баки комусь* – “розмовами, балачками відвертати чиюсь увагу від когось або чогось; заморочувати, задурювати голову кому-небудь”; ФО *замовляти зуби комусь* – “відвертати увагу кого-небудь від чогось; переводити розмову на щось інше”; ФО *лишити в дурнях когось* – “обдурити, перехитрити кого-небудь, поставивши у незручне, смішне становище”. Таким чином, наведені фразеологізми не тільки передають загальне значення “ошукати, обманути, обдурити”, а й натякають на спосіб, мету та наслідки обману, тобто, конкретизують це поняття, виражаючи своїм значенням новий, якісно інший ступінь пізнання реальної дійсності.

Отже, власна парадигматична цінність фразеологізму як знака мови реалізується на рівні денотата (функціонування). На рівні ж сигніфіката (системи) фразеологізм передає те

саме поняття, що й синонімічне йому слово (див. приклади, наведені вище). Діаметральна протилежність поглядів дослідників на специфіку фразеологічного значення, порівняно з лексичним (еквівалентне або ж співвідносне), базується, на нашу думку, на різних теоретико-методологічних засадах її вирішення: так концепція еквівалентності ФО і слова відбиває рівень системного (семасіологічного) підходу до значення, а концепція їх співвіднесеності – відповідно рівень функціонування мовних одиниць (ономасіологічний підхід). Таким чином, об'єктивна можливість визначення значення фразеологізму на рівні його сигніфіката (поняття) або ж денотата (предмета, ситуації) становить теоретичне підґрунтя співіснування згаданих протилежних концепцій, що є проявом одного з багатьох характерних для фразеології парадоксів.

До найскладніших питань теорії фразеології, що має безпосередній вихід у фразеографію, належить визначення компонентного складу і границь фразеологізмів. Часто одні і ті ж ФО представлені у словниках то в більшому, то в меншому компонентному

¹⁰ Значення фразеологізмів подаємо далі за словниками: *Коломієць Н.П., Регушевський С.С.* Словник фразеологічних синонімів. Київ, 1988; *Фразеологічний словник української мови.* У 2-х т. Київ, 1993.

складі¹¹, що вносить різнобій як у визначення їх категоріального значення, так і в самі словникові тлумачення. Компромісною спробою вирішення цього складного питання було введення в обіг понять “слова-супровідники”¹² та “обов’язкове словесне оточення”¹³. Показовим у цьому плані є твердження О.Молоткова, який, розглянувши сполучення типу *спать без задних ног, денег куры не клюют*, дійшов такого висновку: “Особливості цих сполучень полягають у тому, що кожний з таких фразеологізмів, ужитий без супутнього йому слова (у даному випадку *спать* та *денег*. – *І.Т.*), а також з будь-яким іншим словом, перестає бути фразеологізмом. Ці слова невід’ємні від самого фразеологізму у будь-яких випадках його вживання, хоч вони і не входять до його компонентного складу. Назвемо їх обов’язковим словесним оточенням фразеологізму”¹⁴. Наведене тут парадоксальне твердження щодо слів, які не входять до компонентного складу фразеологізмів, але без яких неможлива семантична реалізація фразеологічних зворотів, непрямо свідчить про можливість двостороннього підходу до структурної організації ФО. Показовою у цьому плані є, наприклад, фіксація компаративних зворотів у словниках різних мов. Так, фразеологічний словник української мови¹⁵ включає вислів *як собака* зі значенням “дуже, надзвичайно” у формі, що відповідає системному рівню. Натомість, *Slovník české frazeologie a idiomatiky*¹⁶ дає цей зворот у формі конкретних варіантів, що відповідає функціональному рівню, а саме: *hladový jak pes* – “голодний, як собака”; *vzteklý jak pes* – “злий, як собака”; *habený jak pes* – “худий як собака” та ін. Нерозчленована, стисла, “чиста” структура характерна для ФО системного рівня (відбиває їх значення за сигніфікатом), а розчленованість, більша лінійна протяжність властиві для ФО функціонального рівня (відбивають їх значення за денотатом). Двосторонній підхід до специфіки структурної організації ФО не суперечить і лексико-семантичному розвитку мови загалом, яка, з одного боку, прагне до регулярності, автоматичності, імпліцитності мовного знака, а з другого – до його мотивованості, експресивності, експліцитності. Отже, на рівні системи власне форма фразеологізму представлена його структурним інваріантом (*як собака*), на рівні ж функціонування – відповідною варіантною формою (*голодний, як собака; злий, як собака* і т. д.).

Двостороннє трактування семантичної вартості ФО наближує розв’язання не менш важливої проблеми фразеологічної синонімії, що також не має однозначного тлумачення в науковій літературі. Лінгвісти переважно одностайні у визначенні синонімів як слів (і словосполучень), близьких за значенням. Однак саму близькість значень можна виводити як із системної (семасіологічної), так і з функціональної (ономасіологічної) спільності мовних одиниць, змішування яких веде до плутанини. Двостороннє трактування семантичної значущості ФО дає змогу виділяти синонімію окремо на рівні системного (сигніфікативного) і функціонального (денотативного) визначення значення. Достатня умова реалізації системної синонімії – наявність у семантиці ФО подібного поняттєвого значення. Так, чеські словосполучення *mít děti jako kuzelek, mít děti jako máku, mít děti jako píšťalek u varhan, mít děti jako smetí* та ін. на рівні системи вступають між собою у синонімічні відношення, оскільки всі вони передають загальне поняття “багато”. При такому підході до значення поняття фразеологічної синонімії значно розширюється. І навпаки, поняття синонімії звужується при функціональному (денотативному) підході, тому що крім подібної поняттєвої співвіднесеності беруться до уваги й інші елементи смислової структури ФО¹⁷.

¹¹ Див. *боятся как черт ладана* [Яранцев Р.И. Словарь-справочник по русской фразеологии. 2-е изд. Москва, 1985. С. 109]; *как черт ладана* [Фразеологический словарь русского языка. 2-е изд. Москва, 1968. С. 519]; *боятся как черт ладана* [Жуков В.П. Школьный фразеологический словарь русского языка: Пособие для учащихся. Москва., 1980. С.164], де слово *боятся* – супровідник.

¹² Див. напр., Жуков В.П. Русская фразеология. Москва, 1986. С.19.

¹³ Молотков А.И. Предисловие к фразеологическому словарю русского языка. 2-е изд. Москва., 1968. С.21.

¹⁴ Молотков А.И. Основы фразеологии русского языка. С.21.

¹⁵ Фразеологічний словник української мови. Кн.2. Киев, 1993. С.839.

¹⁶ *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání. Praha, 1983. S.263–264.*

Двосторонній підхід до трактування фразеологічної семантики уможливило пояснення суті такого явища, як синкретизм фразеологічного знака. Проявляється воно, зокрема, у сфері варіантно-синонімічних відношень ФО. Є.Діброва, яка досліджувала цю проблему, зауважила, що у фразеології існує інтегральна зона, де не можна провести демаркаційну лінію поміж фразеологічними синонімами і варіантами. Знак може одночасно означати і відмінність (синонімію), і тотожність (варіантність)¹⁸. Ця парадоксальна, з погляду лексичної синонімії і варіантності властивість ФО синкретизувати в собі категорії відмінності (синонімія) і тотожності (варіантність) базується, на нашу думку, на об'єктивній можливості визначення значення фразеологізму на рівні як сигніфіката, так і денотата. В системі мови, на рівні визначення значення за сигніфікатом, звороти типу *visiti (триматися) на волосині (на ниточці)* фіксуються, зазвичай, у словниках як варіанти¹⁹. Але при функціонуванні ці ж варіанти можуть трансформуватися й утворити синонімічну пару *visiti на волосині – триматися на ниточці*.

Про складність розрізнення фразеологічної синонімії і варіантності свідчить також спосіб їх подачі, наприклад, у фразеологічних словниках чеської мови. Так, зворот *mít peněz jako želez* представлений у текстовій частині словника з варіантами *smetí, šlupek, třísek, babek, hadří*²⁰. Натомість, у семантичному реєстрі цього ж словника, де фразеологізми розташовані за гніздовим принципом смислової близькості, зазначені вище варіанти представлені вже як лексичні компоненти самостійних синонімічних фразеологізмів на позначення поняття “багато”: *mít peněz jako babek, mít peněz jako hadří, mít peněz jako smetí, mít peněz jako šlupek, mít peněz jako třísek, mít peněz jako želez*²¹. З огляду на хиткість, невиразність меж між варіантами і синонімами у сфері фразеології, вважаємо за доцільне розглядати фразеологічну варіантність (як вужче явище) у межах фразеологічної синонімії (як ширшого явища).

Розрізнення двосторонньої смислової вартості ФО може пролити світло і на вирішення проблеми структурно-семантичного моделювання фразеологізмів, яка вже тривалий час перебуває в полі зору вчених. Так, дослідники 60-х років (Н.Амосова, І.Чернишова, В.Архангельський, О.Кунін, А.Райхштейн), зважаючи на непрогнозованість результату метафоричного переносу при фразеотворенні, відзначали немодульованість семантики фразеологізмів. Представники іншої, молодшої за часом виникнення точки зору – В.Мокієнко, А.Івченко, Ю.Гвоздарьов, С.Гаврин, навпаки, вважали таке моделювання можливим. Неодностайність у підході дослідників до питання можливості/неможливості моделювання фразеологічної семантики зумовлена, на нашу думку, тим, що одні з них трактували ФО як одиниці системи (семасіологічний принцип визначення значення), а другі – як одиниці функціонального рівня (ономасіологічний принцип визначення значення)²².

Отже, розглянуті у розвідці деякі фразеологічні парадокси зумовлені можливістю двобічного трактування структурно-семантичної сутності фразеологізмів, яка, у свою чергу, відбиває процес їх становлення і функціонування.

ABOUT SOME PARADOXES OF PHRASEOLOGY

¹⁷ Детальніше про це див.: *Тепляков І.М.* Синонімія у чеській фразеології // Проблеми слов'язознавства. Вип.31. Львів, 1985. С.61–66.

¹⁸ *Діброва Е.И.* Синкретизм фразеологического знака // Фразеологическая номинация: Особенности семантики фразеологизмов. Межвуз. сб. науч. тр. Ростов на Дону, 1989. С.21.

¹⁹ Див: *Олійник І.С., Сидоренко М.М.* Українсько-російський і російсько-український фразеологічний глосарій. Київ, 1991. С.24, 227.

²⁰ *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání.* S.408.

²¹ *Ibid.* S.432.

²² Слушним у цьому плані нам видається зауваження А.Назаряна, який писав, що вирішення проблеми семантичного моделювання ФО багато в чому залежить від того, як розуміється подібне моделювання і в якому плані воно розглядається. *Назарян А.Ч.* Семантическая моделируемость фразеологизмов: реальность или фикция? // ФН. 1983. №6. С.34.

Ivan TEPLYAKOV

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
Кафедра слов'янської філології*

У статті розглядаються парадокси фразеології, пов'язані зі структурно-семантичними особливостями її одиниць на рівні мовної системи (принцип визначення значення за сигніфікатом) та на рівні мовленнєвого функціонування (принцип визначення значення за денотатом).

Ключові слова: визначення значення за сигніфікатом та денотатом, двостороннє трактування семантики фразеологізму, парадокс.

ПРО ДЕЯКІ ПАРАДОКСИ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Ivan TEPLIAKOV

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
Кафедра слов'янської філології*

В статье рассматриваются парадоксы фразеологии, связанные со структурно-семантическими особенностями ее единиц на уровне языковой системы (принцип определения значения за сигнификатом) и на уровне речевого функционирования (принцип определения значения за денотатом).

Ключевые слова: определение значения за сигнификатом и денотатом, двусторонняя трактовка семантики фразеологизма, парадокс.

Стаття надійшла до редколегії 26.01.2012.

Прийнята до друку 24.02.2012.